

človeškega vedenja. V tem pogledu bi lahko bil tudi biser ali drag kamen, vendar ta priimek ne bi zmozel zaobseči duha, ki je oživiljal človeka z imenom Žiga Zois.

Hkrati pa je knjiga dobrodošla tudi kot pripomoček slehernemu raziskovalcu včerajšnjega sveta, saj daje podatke in reference glede življenja študentov nastajajočega meščanskega sloja iz druge polovice osemnajstega stoletja. Opis življenja na zavodu, kjer so se študentje ukvarjali na eni strani z duhovnim izobraževanjem kot na drugi strani tudi s fizičnim urjenjem (v katerem lahko vidimo zametke današnjih športov!).

V oblikovnem pogledu je knjiga bralcu izredno prijazna, ne le da se ne spušča v jezikovne akrobacije mnogokrat resnobnih akademskih piscev, tudi po zunanji obliki se naslovi podpoglavij stapljajo z besedilom. Naslov novega podpoglavja je izpisan le z velikimi črkami, na nekaterih mestih kot del stavka, na drugih pa kot samostojen stavek, vendar vedno vpet v miselni tok vezanega besedila.

Primož Kočar

Tomislav Markus, **Slavenski Jug 1848. – 1850. godine i hrvatski politički pokret**. Zagreb : Hrvatski institut za povijest, 2001. 315 strani.

Hrvatski institut za povijest je izdal monografijo Tomislava Markusa, hrvaškega zgodovinarja, ki se ukvarja s proučevanjem politike in politične misli na Hrvaškem v 19. stoletju, posebno v obdobju 1848.–1849., poleg zgodovine pa preučuje tudi filozofski in sociološki aspekt moderne meščanske civilizacije.

Knjiga je predelan tekst magistrskega dela (Ideje i koncepcije Slavenkog Juga 1848.–1850. godine), ki ga je avtor zagovarjal 1996 na Oddelku za zgodovino Filozofske fakultete v Zagrebu. Kot v predgovoru h knjigi avtor sam navaja, gre pri delu za raziskavo zgodovine hrvaškega novinarstva v 19. stoletju, ne pa za monografijo o hrvaškem političnem gibanju. Slavenski Jug je zagovarjal in branil osnovne smernice hrvaške nacionalne politike iz časa revolucije 1848/49, zaradi česar je izredno pomemben tudi kot zgodovinski vir (kot takega so ga delno v svojih delih že analizirali razni hrvaški zgodovinarji, med njimi naj omenim le Jaroslava Šidaka in Petra Korunića). Vendar kljub temu pred T. Markusom ni bilo zgodovinarja, ki bi naredil detajlno vsebinsko analizo časopisa. To praznino je sedaj izpolnila monografija Tomislava Markusa.

Tekst knjige je razdeljen v posamezna poglavja in podpoglavja, v katerih avtor analizira stališča Slavskega Juga do posameznih političnih in družbenih vprašanj časa, v katerem je časopis izhajal. V uvodu pisec navede osnovne podatke o časopisu (čas in pogostost izhajanja, urednike, sodelavce časopisa) ter pregled avtorjev, ki so v svojih delih posvetili pozornost tudi temu časopisu.

V prvem poglavju z naslovom »Avstrija, Hrvatska i madžarski nacionalizam u Slavenkom Jugu« avtor analizira položaj Banske Hrvaške v prvi polovici 19. stoletja in njeno meščansko gibanje ter hrvaško politiko in politično javnost od marca do avgusta 1848, ko je začel izhajati Slavenski Jug (str. 17–61). Tekst temelji na kritičnem pretresu bogate strokovne literature, ki ga avtor podkrepi z arhivskim gradivom; pri tem opozori tudi na določene nepravilne definicije in razlage v historiografiji (str. 28/29, 39, 57/58, 61, 72, 113, 120). Temu sledi podrobna vsebinska analiza tekstov Slavskega Juga o Avstriji, Hrvaški in madžarskem nacionalizmu (str. 61–145).

Drugo poglavje (str. 147–161) je avtor posvetil slovanski in južnoslovanski problematiki, kateri je tudi Slavenski Jug posvečal veliko pozornosti. Pri tem člankom o Slovencih ne posveča večje pozornosti, saj so tudi v časopisu samem (kot ugotavlja avtor) le-tim posvetili manj pozornosti in so bili članki o Slovencih redki.

V tretjem poglavju (str. 163–188) Markus analizira stališča Slavskega Juga do različnih družbenih vprašanj: v prvem podpoglavju do naroda, države, meščanskih pravic in gospodarskih vprašanj, v drugem podpoglavju analizira stališča Slavskega Juga do prosvete in šolstva, v tretjem podpoglavju pa njihova stališča do cerkve, duhovništva in religije.

V četrtem poglavju sledi analiza stališč Slavskega Juga do najpomembnejših političnih dogodkov in držav v Evropi: do Francije (francoska revolucija 1789, restavracija, centralizacija francoskih pokrajin), Nemčije (volitve v frankfurtski parlament, njegovo zasedanje, (veliko)nemški nacionalizem), Italije (italijansko nacionalno gibanje), Poljske oz. Poljakov (poljska emigracija v Parizu) ter Rusije. Pri tem ugotova-

vlja, da je bila zunanjepolitična problematika znatno zastopana v Slavenskem Jugu v letu 1848 in začetku leta 1849, kasneje pa je časopis več pozornosti posvetil notranjepolitičnim dogodkom.

V petem poglavju avtor osvetli okoliščine, zaradi katerih je bil časopis v februarju 1850 prepovedan. Zaključku, v katerem avtor na kratko strne bistvene značilnosti hrvaškega političnega gibanja med leti 1848 in 1850 ter delovanja Slavenskega Juga v tem času, sledi obširna priloga, v kateri avtor objavi dokumente o prepovedi Slavenskega Juga in določene izbrane članke iz Slavenskega Juga. Knjigi je dodan tudi krajši »slovar«, v katerem avtor objasni manj znane izraze, ki so uporabljeni v tekstih Slavenskega Juga ter obširen spisek virov, literature, kazalo osebnih in zemljepisnih imen ter kratka beležka o avtorju.

Delo je kvalitetna, zelo poglobljena, s strokovno literaturo in arhivskim gradivom podkrepljena analiza tekstov časopisa Slavenski Jug. Avtor se izkaže kot zelo dober poznavalec historiografije, kar mu pomaga pri podrobni analizi ožjih problemov. Sam je že objavil več razprav (ki so bile objavljene v različnih hrvaških zgodovinskih časopisih in zbornikih), ki se nanašajo na politiko in politično misel na Hrvaškem v tem obdobju, pred kratkim pa je izšla tudi njegova monografija z naslovom *Hrvatski politički pokret 1848.–1849. godine. Ustanove, ideje, ciljevi, politička kultura.*, v kateri je podrobneje preučil hrvaško politično gibanje za časa revolucije 1848.–1849.

Nataša Podgoršek

Igor Grdina, **Ipavci : zgodovina slovenske meščanske dinastije**. Ljubljana : ZRC SAZU, 2001. 448 strani.

Pred nedavnim je v založbi Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU zagledala luč sveta izredno zanimiva zgodovinska knjiga. To je študija Ipavci (zgodovina slovenske meščanske dinastije), ki jo je napisal Igor Grdina, profesor slovenske književnosti na ljubljanski filozofski fakulteti. Kakor pove pisec takoj v prologu, to »ni niz biografij, temveč (mikro)zgodovina posameznikov, ki so močno zaznamovali čas meščanov na Slovenskem«.

Družina Ipavcev izvira prejkone z Vipavskega, povest o njej pa se začne avgusta 1742, ko se odsluženemu vojaškemu ranocelniku Juriju Ipavcu v belokranjski vasi Gradac rodi prvi sin Frančišek Maksimilijan. Konča se februarja 1921 z žalostno smrtjo skladatelja dr. Josipa Ipavca, distriktnega zdravnika v Šentjurju. Zaradi bolezni je bil že od maja 1919 opravilno nesposoben. Z majhnim odmikom se to stoosemdesetletno družinsko obdobje ujema z velikimi političnimi mejniki, na začetku z nastopom vlade cesarice Marije Terezije (1740), na koncu pa s propadom habsburške monarhije in nastankom kraljevine SHS (1918).

Dr. Grdina je razdelil pripoved, ki šteje 450 strani, na pet knjig. V vsaki je dominantna oseba eden iz dinastije Ipavcev. V prvi je to čudodelni ranocelec Franc, v drugi »skrivnostni« Alojz (1815–1849), v tretji primarij iz Gradca Benjamin (1829–1909), v četrti »rodoljub z dežele«, Benjaminov brat Gustav (1831–1908), v peti pa Josip (1873–1921), talent, ki je bil preprosto prevelik za svojo ozkosrčno domovino, kakor pravi Grdina. »Ob osrednjih osebnostih nastopa v vsaki knjigi še vrsta drugih likov: parveniji, pustolovci, imenitniki, bedaki, pajaci, prvaki, umetniki (tudi umetniki življenja), plagiatorji, razbojniki, lizuni, Kozjanci«, da govorimo kar z besedami iz prologa. »Pripoved o Ipavcih je svojevrsten poskus: na podlagi ohranjenih virov se trudi zajeti celo(s)tno življenje, ne samo njegovih posameznih sektorjev. V njej se neločljivo prepletajo glasba, medicina, politika, medčloveške vezi vseh vrst in prvinska sla po življenju.«

Krajevno stoji ves čas v ospredju Šentjur, Sv. Jurij ob južni železnici, kakor se je imenoval trg pred prvo svetovno vojno in še nekaj časa po njej. Njegovemu razvoju, družbi v kraju in okolici je posvečeno precej prostora. V štajerski deželni zbor in v dunajski parlament je Šentjur volil v kmečki kuriji. Pri zadnji deželnozborni volilni reformi leta 1909 pa je bil vključen v mestno kurijo. Na novo je bil ustvarjen slovenski mestni volilni okraj, v katerega so dali 12 trgov in občini Studenci pri Mariboru. Prve in edine volitve so bile 31. avgusta 1909. V Šentjurju so dobili slovenski liberalci 18 glasov, katoliška stran pa 8. Za Poslanca je bil izvoljen Vekoslav Kukovec. Škoda, da Grdina te reforme in volitev ni omenil.

Študija o Ipavcih sega nekje bolj na široko, nekje v ožjem obsegu na področje kranjske in štajerske deželne zgodovine, pa tudi v celotno slovensko politično in kulturno zgodovino. Grdina dobro pozna